

Sporočilo za javnost

ZORA rešuje življenja slovenskih žensk že 20 let

Ljubljana, 14. november 2023 – Državni program zgodnjega odkrivanja predrakavih sprememb materničnega vratu ZORA je prvi organiziran populacijski presejalni program za raka v Sloveniji, ki je bil vzpostavljen leta 2003. V 20 letih delovanja se je v Sloveniji po podatkih Registra ZORA presejalnega pregleda za raka materničnega vratu udeležilo 740.000 žensk, pravočasno je bilo odkritih in zdravljenih 33.500 predrakavih sprememb materničnega vratu in odkritih 2.664 rakov materničnega vratu. Pri udeleženkah programa ZORA v povprečju odkrivamo raka materničnega vratu devet let prej kot pri ženskah, ki se preventivnih pregledov pri izbranem ginekologu ne udeležujejo. Stadiji ob diagnozi so zato nižji, preživetje in kakovost življenja pa pomembno boljša. Zaradi pravočasnega odkrivanja in zdravljenja predrakavih sprememb se je zbolewnost za rakom materničnega vratu po uvedbi programa ZORA več kot prepolovila, Slovenija pa je danes na poti k odpravi prvega raka – raka materničnega vratu.

Dvajseta obletnica Državnega programa ZORA poteka pod častnim pokroviteljstvom predsednice Republike Slovenije dr. Nataše Pirc Musar. Slavnostna akademija, s 13. izobraževalnim Zorinim dnevom in svečano prireditvijo, bo potekala v petek, 17. novembra 2023, v Hotelu Union v Ljubljani.

V začetku 60. let prejšnjega stoletja je bil v Sloveniji rak materničnega vratu drugi najpogostejši rak pri ženskah, v zadnjih letih pa se ne umešča več med 10 najpogostejših rakov, kar je izjemen rezultat. Zaradi zmanjšanja bremena raka materničnega vratu po uvedbi programa ZORA se Slovenija že približuje meji za odpravo tega raka. Za to pa je potrebno še naprej izvajati preventivne ginekološke preglede in povečati precepljenost proti HPV.

V programu ZORA raka materničnega vratu preprečujejo z odkrivanjem in zdravljenjem predrakavih sprememb. Od vzpostavitve programa ZORA do danes je bilo v Sloveniji pravočasno odkritih in zdravljenih 33.500 predrakavih sprememb, od tega jih je bilo 92 % odkritih na presejalnih pregledih ZORA. **Doc. dr. Urška Ivanuš, dr. med., spec. javnega zdravja, vodja Državnega programa ZORA** je pojasnila: *»Nekoč drugi najpogostejši rak pri ženskah danes v Sloveniji zaradi učinkovitega odkrivanja in zdravljenja predrakavih sprememb v programu ZORA postaja redek rak. V zadnjih letih v Sloveniji letno odkrijemo in zdravimo okrog 1.500 predrakavih sprememb, za rakom materničnega vratu zbolijo še med 100 in 120 slovenskih žensk, 40 jih zaradi tega raka umre. V kombinaciji s cepljenjem proti HPV bomo raka materničnega vratu v prihodnjih desetletjih lahko celo odpravili in seveda si želimo, da bo Slovenija med prvimi v Evropi, ki ji bo to uspelo.«* Vendar v programu ZORA poudarjajo tudi pomembnost tega, da odkrijejo raka v zgodnjem stadiju, saj je takrat zdravljenje manj intenzivno, prognoza in kakovost življenja pa veliko boljša: *»V programu ZORA odkrivamo rake v povprečju 9 let prej kot pri ženskah, ki se preventivnih pregledov pri izbranem osebem ginekologu ne udeležujejo. Zato je kar 82 % vseh rakov, odkritih v programu ZORA, v omejenem stadiju, kjer je preživetje 95-odstotno. Pri ženskah, ki se programa ZORA ne udeležujejo, je žal kar 65 % rakov odkritih v napredovalem stadiju, kjer je preživetje 50-odstotno. Program ZORA rešuje življenja na dva načina – z odkrivanjem in*

zdravljenjem predrakavih sprememb materničnega vratu, s čimer preprečuje raka, ter z odkrivanjem in zdravljenjem rakov v zgodnjem stadiju, ko je preživetje izredno visoko.«

Program ZORA je bil leta 2003 po desetletjih t. i. priložnostnega presejanja prvi organiziran presejalni program za raka v Sloveniji. Že od samega začetka je centralno upravljan s strani Onkološkega inštituta Ljubljana. **Izr. prof. dr. Irena Oblak, strokovna direktorica Onkološkega inštituta Ljubljana:** *»Kot nosilec in upravljaec programa na inštitutu že 20 let skrbimo za zagotavljanje prav vseh elementov organiziranega presejanja, ki so pomembni za doseganje dobrih rezultatov programa. Kazalniki kakovosti kažejo, da Program ZORA deluje skladno z evropskimi smernicami za zagotavljanje kakovosti v presejanju za raka materničnega vratu in v skladu z nacionalno presejalno politiko in strokovnimi smernicami, na kar smo zelo ponosni. Za to, da je program tako uspešen, pa je zagotovo zaslužno tudi zaupanje slovenskih žensk, saj presejalni pregled pri izbranem ginekologu enkrat na tri leta opravi več kot 70 % žensk v starosti od 20 do 64 let.«* Po 20 letih delovanja, ko se je incidenca raka materničnega vratu več kot prepolovila, lahko trdimo, da je program ZORA zgodba o uspehu, je še poudarila strokovna direktorica: *»Program ZORA je zgodba o uspehu: uspehu za zdravje naših žensk in uspehu, ki nas postavlja ob bok tistim državam, ki so v samem svetovnem vrhu obvladovanja bremena tega raka. Zato se na tem mestu zahvaljujem prav vsem izvajalcem, ki že 20 let sodelujejo z našo ekipo na sedežu programa ZORA in z vsakodnevnim strokovnim in predanim delom omogočajo tako dobre rezultate.«*

V Sloveniji smo lahko ponosni na uvedbo organiziranega populacijskega programa ZORA leta 2003 ter na prvih 20 let njegovega uspešnega upravljanja in izvajanja. **Vesna Marinko, generalna direktorica Direktorata za javno zdravje na Ministrstvu za zdravje,** je pojasnila: *»Odlične rezultate programa ZORA je prepoznala tudi Svetovna zdravstvena organizacija in Slovenijo izpostavila kot primer dobre prakse za prehod iz priložnostnega v organizirano presejanje, s katerim je več kot prepolovila incidenco raka materničnega vratu na populacijski ravni.«* Poudarila je, da je za dobrimi rezultati programa izjemno strokovno delo: *»Rezultati programa ZORA so posledica doslednega uveljavljanja standardov kakovosti in stalnega spremljanja in izboljševanja vseh postopkov in procesov v programu. Želeli bi, da se načela zagotavljanja kakovosti, ki so vsakodnevna praksa vseh deležnikov organiziranih, populacijskih presejalnih programov za raka v Sloveniji, v čim večji meri uveljavijo tudi v širšem sistemu zdravstvenega varstva v Sloveniji. S tem bomo zagotovili najboljšo možno obravnavo posameznika in vzdržen zdravstveni sistem.«* Ob 20-letnici vzpostavitve programa ZORA se je tudi zahvalila in čestitala vsem tistim, ki so tlakovali pot organiziranemu populacijskemu presejanju za raka materničnega vratu v Sloveniji, in vsem, ki nadaljujejo in nadgrajujejo to pot: *»Čestitam tako upravitelju programa ZORA, Onkološkemu inštitutu Ljubljana, kot izvajalcem v ginekoloških ambulantah ter citopatoloških in histopatoloških laboratorijih za analizo testov HPV po vsej Sloveniji. Brez skrbnega izvajanja programa v vsakodnevni praksi in modrega upravljanja programa ZORA bi danes slovenske ženske še vedno umirale zaradi rakov, ki jih znamo in zmoremo preprečiti.«*

Čeprav se zdi morda samoumevno, da presejalni programi, kot je naš slovenski program ZORA, učinkovito rešujejo življenja žensk po vsej Evropi, temu ni tako. **Doc. dr. Tatjana Mlakar, generalna direktorica Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS),** je pojasnila: *»Za raki materničnega vratu, ki bi jih lahko preprečili ali odkrili dovolj zgodaj, umirajo predvsem ženske v tistih državah, kjer niso uspeli uvesti organiziranega presejanja na način, da bi bil ženskam dostopen, finančno vzdržen in da bi zagotavljal najbolj sodobne, kakovostne storitve.«* Ob tem je izpostavila, da je za dobre rezultate

in vzdržnost programa izjemno pomembna kakovost presejanja, ki se je ob uvedbi vseh elementov organiziranega populacijskega presejanja pod okriljem programa ZORA v Sloveniji močno izboljšala. Kakovost je še posebej pomembna zaradi tega, ker v programu ZORA letno pregledajo okrog 155.000 žensk, da bi pri peščici odkrili in pravočasno zdravili predrakave in zgodnje rakave spremembe: *»Pred uvedbo programa ZORA se je v času pilotnega projekta po podatkih registra ZORA na dodaten pregled zaradi patološkega ali neuporabnega presejalnega testa morala vrniti vsaka tretja ženska. Po uvedbi programa ZORA se zaradi izboljšanja kakovosti brisa, visoke kakovosti citopatološke diagnostike in sodobnih strokovnih smernic vrne zgolj vsaka dvajseta. Izjemno sem vesela, da ZZZS že od vzpostavitve prvega organiziranega populacijskega presejalnega programa, ki je bil prav program ZORA, omogoča kakovostno upravljanje in izvajanje programa s plačilom vseh storitev, saj le tako lahko zagotavljamo najbolj kakovostno obravnavo slovenskih žensk.«* Podpora ZZZS naporom za odpravo raka materničnega vratu v Sloveniji se po besedah generalne direktorice ZZZS odraža tudi v številkah: *»V letu 2022 je bilo iz sredstev zdravstvenega zavarovanja za obravnave v dispanzerjih za ženske izplačanih 28,4 milijona evrov, za promocijo, spremljanje, vodenje in koordiniranje programa ZORA je bilo zagotovljenih Onkološkemu inštitutu 910.277 evrov ter 1.222.643 evrov za cepljenje proti HPV.«*

Obležitev 20. obletnice programa ZORA bo potekala 17. novembra, na svetovni dan odprave raka materničnega vratu

Slavnostna akademija, s 13. izobraževalnim Zorinim dnevom in svečano prireditvijo, bo potekala v petek, 17. novembra 2023, ko obeležujemo tudi globalni dan aktivnosti za odpravo raka materničnega vratu. Osvetlitev lokalnih znamenitosti v simbolični turkizni barvi vsakega 17. novembra je izraz enotnosti številnih držav po vsem svetu ob zgodovinski zavezi za odpravo prvega raka na svetu, ki jo je leta 2018 napovedala Svetovna zdravstvena organizacija. V Sloveniji smo vizijo Svetovne zdravstvene organizacije podprli takoj ob napovedi, od leta 2020 pa vsako leto v turkizni barvi zažarijo številne občinske znamenitosti in stavbe. Za to poskrbijo Zveza slovenskih društev za boj proti raku in njena regijska društva, v sodelovanju z lokalnimi deležniki in številnimi posamezniki.

Povezave:

- [Program in Register ZORA](#)
- [Priložnostna brošura 20 let programa ZORA](#)